

31 Mart Vak'ası

Yazan: YUNUS NADI

- 5 -

Sehir alt üsttü!

Heyeti vükelânın istifası padişah hazretlerince kabul buyurularak yeni kabine kurulmak üzere bulunduğundan ve memleket ve vatanın saadetini ve âsâyişini sağlayacak her türlü tedbirlerin alınmasına gayret sarf olunacağından bugünkü içtimada bulunan asakiri şâhânenin ve birlikte bulunanların bu işden dolayı hiç bir suretle mesul olmayarak haklarında affı şâhâne şayan buyurulduğu gibi devletimiz hamden lillâh devleti islâmiye olup kıyamete kadar baki ve âli olan ahkâmı şer'iyyenin bundan böyle her tarafça ahkâmı celilesine bir kat daha dikkat olunması te'kiden emrî ferman buyurulduğundan, büyük halifemiz, padişahımız, kumandanı âzamımız efendimiz hazretleri asakiri şâhânelelerinin kemali emniyet ve rahatla kışlalarına ve ahâlinin dahi işlerine ve güçlerine dönmevleri hususunun kendilerine bildirilmesine ve cümlesinin selâmı şâhâne ile taltif buyurulduklarının tebliğine Şeyhülislâm efendi hazretleri memur buyurulmuş ve işbu emrûfermanı hümayunî hazreti padişahî Mebusanda okunduktan sonra tabettirilerle neşir ilân ettirilmesi şerefsüddur buyurulan iradei seniyei cenâbî hilâfetpenahi iktizayı âlîsinden bulunmuş olmakla emrûferman.

31 mart sene 1325

Ser kâtibi hazreti şeyriyâri
Cevat

Bu irade okununca, sabahtanberi söylenen:

— Padişahım çok yaşa! Duası bir kere daha tekrarlanmakla beraber o zamana kadar Harbiye Nezaretine Ethem Paşanın tayin olunduğu şayi olmuş, biraz sonra da sadrâzamlağa Tevfik Paşanın getirildiği işitilmiş olduğundan askerler yeni sadrâzamla harbiye nâzırının da Ayasofya meydanına gelmelerini istemişlerdir.

Yeni kabine

Şurası dikkate şayandır ki askerlerin, Hüseyin Hilmi Paşanın azlile yerine Kâmil veya Sait Paşalardan birinin getirilmesini istemiş oldukları rivayeti dolaşıyordu. Fırka münazaaları ile meşbu hâle gelmiş olan umumî efkâr işyan hâdisesini o kadar vahim görmiyerek ayaklanmayı yetiştirmek için isteklerinin her dakika kabul edilmesine intizarda iken Kâmil Paşanın saraya çağırılarak teklif edilen sadareti kabul etmediği, sonradan harbiye nâzırının da sarayca tayin edilmesi, arkasından sadaretin Tevfik Paşaya verildiği haberinin çıkması herkesin aklını biraz başına getirmiş ve işe Yıldırım parmağı karıştığı şüphelerini uyandırmış, köprü üzerinde mektepli bir zabitin gûya askere karşı silâh kullanması üzerine öldürüldüğü, süvari zabiti İspatari efendinin gûya hakaret ettiği için vurulduğu haberleri de mektepli zabıtlere karşı olan şikâyetlerin nânâsını yavaş yavaş ortaya koyarak bu şüphevi kuvvetlendirmişti.

İka edilen cinayetler ise azıcık vicdanı olan herkeste o kadar hoşnutsuzluk uyandırmıştı ki İstanbul o gün akşama doğru hâli âdetâ bir mezaristana benzemekte idi.

Ahmed Rıza Bey de çekiliyor

Eski kabine sabahleyin Babıâlide toplandığı sırada Meclisi Mebusan Reisi Ahmet Rıza bey de Babıâliye gelmiş, şahsı hakkındaki istekleri öğrenince selâmeti millet ve memleket namına o gün şu istifanameyi

yazarak ilâve suretinde neşrettirmişti.

«Ömrümü şimdiye kadar vatanımın saadetine vakfettiğim gibi madem ki aleyhimde bir fikir hâsil olmuştur. Meclisi Mebusan riyasetinde istifâ etmek suretile vatanıma hizmet etmeği muktezaı bamiyyet ve vatanperveri addederim.

Ahmet Rıza»

Sonradan Ahmet Rıza beyin, bazılarına göre Atınaya gittiği bazılarına göre de Selâniğ çıkışmış olduğu rivayet ediliyordu.

Gece saat ikiye (akşam sekize) doğru Harbiye Nezaretindeki asker de Ayasofya meydanına gelip orada toplanmış askere katıldı.

Gece saat dört (on) sularında yeni Harbiye Nâzırı Ethem Paşa Meclisi Mebusan önüne gelerek asker tarafından selâmlanmıştır. Hamdi —paşa— çavuşun askerlerin kumandanı oluşu o zamana kadar devam ediyordu. Ethem Paşa arzularının padişah tarafından kabul edildiğini askere bildirmesi üzerine Padişahım çok yaşa âvâzeleri göklere çıkmıştı.

Harbiye Nezaretinden gelen askerler yolda silâh atarak halkı heycana düşürmüş olduğu gibi saat beşten itibaren yerlerine dönmeye başlıyan askerler de durmadan silâh atıkları için İstanbul âdetâ bir muharebe havası yaşamaya başlamıştı.

D inmiyen silâh sesleri

Hele gündüzün, Selânik ve Edirne askerler geleceği, Harbiye Nezaretindeki askerlerin Ayasofyadakilere muhalif olduğu hakkında dolaşan rivayetlerden sonra gecenin sükûtu içinde patlıyan bu silâhlar, ikiye ayrılmış olan askerinin müsademe etmekte olduğu zannını uyandıran halkın huzur ve rahatını kaçırmıştı.

Geç kalan bahriyeliler, topçular akşama doğru, daha gecikenler sabaha doğru Ayasofya toplantısına katılmaya koşmuşlar ve hemen avdete mecbur olmuşlar idi. Bu yüzden sabahleyin bile Köprüde, Boğazlarda mütemadiyen «izharî şâdımânî» için silâh boşaltılıyor ve en az tahmine göre bir buçuk milyon fişek yakılmış bulunuyordu.

Ertesi sabah (1 nisan günü) halkın geceki silâh patırdılarının mahiyetini anlamak için gazetelere sarılmışlar ve bunun maksatlarına varmış olan askerlerin sevinç nümayişlerinden ibaret olduğunu öğrenerek biraz sükûn bulmuşlarsa da neşe ve emniyet hiç bir zaman avdet etmemişti. Bire doğru Galata ve İstanbul taraflarında bazı dükkânlar açıldı; fakat kışlalarına dönerken silâhlarını havaya boşaltan askerlerin bu hallerinden kuşkulananarak tekrar kapadılar. Bir kısım dükkân sahipleri de hemen kapamaya hazır, tetik üstünde bekliyorlardı. Nitekim saat yedide (öğleden sonra birde) Yenicamîde bir yankesicinin kovalanması Bâbâli taraflarına dehşetli bir boğuşma olduğu şeklinde aksederek açık dükkânlar hemen kapanmıştı.

Saat sekizde sadaret alayı yapılarak Abdülhamidin ahkâmı şer'iate bir kat daha dikkat olunması ilâvesini hâvi fermanından sonra yeni kabine âzasının isimleri padişaha sunulup tasvibi alınmıştı.

Halk zaman geçtikte daha salim düşünüyor, zabıtlarını koğan bu askerlerle nasıl başa çıkılacağını her türlü ihtimallerle göz önüne alarak hayret ve dehşet içinde yaşıyordu.

(Arkası var)

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Jale İnan Arşivi

JALBIO0700409